

چگونگی تاثیر عملکرد و رفتارهای معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شهر کرج

نیوشا حیدری

کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

چکیده

عملکرد و رفتارهای معلمان نقش اساسی در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارند. این مقاله به بررسی چگونگی تأثیرگذاری رفتارها و عملکردهای معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می پردازد. انگیزش تحصیلی به عنوان یکی از عوامل مهم در پیشرفت دانش آموزان، تحت تأثیر عواملی مانند رفتارهای تشویقی، حمایت های عاطفی و روش های تدریس معلمان قرار دارد. معلمان با استفاده از روش های تدریس فعال و جذاب، فراهم کردن محیطی حمایتی و ایجاد ارتباط مثبت با دانش آموزان می توانند انگیزش درونی و بیرونی دانش آموزان را افزایش دهند. روش های تدریس فعال، مانند پروژه های گروهی، بحث های کلاسی و استفاده از تکنولوژی های آموزشی، می تواند جذابیت درس ها را برای دانش آموزان افزایش داده و انگیزه آنها برای مشارکت بیشتر در فعالیت های درسی را تقویت کند. نتیجه گیری این مقاله نشان می دهد که معلمان با شناخت و استفاده از راهکارهای مناسب می توانند به بهبود انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کمک کنند. بنابراین، توجه به آموزش و توسعه حرفه ای معلمان در زمینه های روان شناسی تربیتی و روش های نوین تدریس امری ضروری است.

واژگان کلیدی: معلم، دانش آموز، انگیزش، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

تعلیم و تربیت یکی از نیازهای ضروری انسان ها برای قرار گرفتن در مسیر صحیح زندگی است. تحقق هدف آفرینش انسان تنها در پرتو تعلیم و تربیت میسر است. به این منظور خداوند متعال انسان را به نیروی عقل و ابزار معرفت تجهیز کرده پیامبرانی را با دلیل روشن و احکام و قوانین محکم برانگیخت و رسالت تعلیم و تربیت انسان را به آنان سپرد (صالحی و یار احمدی، ۱۳۸۷). هرگاه معلم درس را به صورتی معنی دار ارائه کند، دانش آموز انتخاب های خود را با اهمیت و دیدگاهش را تعیین کننده بداند، ارائه مطالب از سطح توانایی وی خیلی فراتر یا فروتر نباشند، چالش برانگیز باشند و دانش آموز پس از ارائه پاسخهای مناسب بازخوردی مثبت از معلم دریافت کند، انگیزش درونی او افزایش می یابد (Patrick et al, 2000). هر یک از ما در زندگی روزانه مان به این نکته متوجه می شویم که مردم، همگی، فعالیتهای یکسان ندارند و حتی از یک شخص همیشه فعالیتهای یکسان سر نمی زنند. مثلاً هر کس شغلی را دوست می دارد و آن را بر سایر مشاغل ترجیح می دهد. مردم کاری را می کنند که برای آن برانگیخته شده اند. این واقعیت را هر معلم می تواند به آسانی در میان محصلانش مشاهده کند. یعنی معلم می بیند که همه محصلان او به همه درس ها علاقه نشان نمی دهند یا همه موضوعهای یک درس نیز، حتی برای یک محصل، جالب نیستند. پس ما همیشه با این پرسش مهم و اساسی مواجه می شویم که: چرا مردم رفتارهای متفاوت دارند؟ به بیان دیگر، چه عواملی سبب می شوند که مردم به فعالیتهای مختلف بپردازند؟ بحث از بررسی این قبیل عوامل و علل رفتار در روان شناسی زیر عنوان «انگیزش» (motivation) انجام می گیرد. و بحث از انگیزش، در واقع، بحث از «علیت رفتار» است یعنی روشن ساختن اینکه چرا مردم رفتارهای متفاوتی با درجات متفاوت دارند (شعاری نژاد، ۱۳۹۴). افراد همیشه انگیزه دارند، در واقع هیچ وقت بی انگیزه نیستند. اما ممکن است آنها برای انجام آنچه که ما ترجیح می دهیم، انگیزه ای نداشته باشند. بنابراین، هرگز نمی توان گفت که افراد بی انگیزه اند (Combs, 1962).

دانش آموزانی که احساس کنند معلم آنها داوطلبانه آموزش می دهد، بیشتر از دانش آموزانی انگیزش درونی نسبت به درس پیدا می کنند تا اینکه احساس کنند، معلم برای دریافت پول تدریس می کند. به عبارت دیگر معلم الگویی است که متغیرهای روانشناختی از طریق وی در دانش آموزان درونی می گردد (Wild et al, 1992). دو متغیر مفهومی مهم بر انگیزش درونی تأثیر می گذارند. یکی انگیزه تعیین شده از سوی خود فرد که نشان دهنده انتخاب به وسیله آزمودنی است و نیز مواد آموزشی که برای فرد معنی دار است و بنابر این در وی انگیزش درونی نسبت به خود ایجاد می کند (Cordova & Lepper, 1996). انگیزش رفتار، همانند یادگیری و شناخت، یک چیز یا حادثه خاصی نیست که مستقیماً قابل مشاهده باشد؛ بلکه ترکیب ساخته ای است که جنبه های خاص رفتار را توصیف می کند. دو جنبه از رفتار را با مفهومیهای تحریک و انگیزش توصیف می کنند که عبارتند از «توجیه رفتار» یا هدفی که رفتار فرد به سوی آن متوجه است و «انرژی» متناسبی که در آن رفتار، صرف می شود. به عبارت دیگر، وقتی می توان دریافت که رفتار، «برانگیخته» شده است که هدف معینی را دنبال کند یا شدت و بروز انرژی در سطحی است که با وضع قبلی تفاوت دارد (شعاری نژاد، ۱۳۹۰). انگیزش، نیرویی که به رفتار انرژی می دهد و آن را به سوی یک هدف هدایت می کند (Baron, 1992).

یادگیری دانش آموزان به میزان بسیار زیاد به حضور واقعی آنها در کلاس درس بستگی دارد. به این معنی که در رویای روزانه نباشند و توجه و تمرکز آنها معطوف به معلم باشد. برای این کار معلم باید بتواند در آنها شور و اشتیاق یادگیری ایجاد کند. بدون وجود شور و اشتیاق در خود معلم، امکان انتقال آن به دانش آموزان وجود ندارد (Patrick et al, 2000). حاصل رویکردهای جدید انگیزشی این است که دانش آموزان قادر به درک روابط بین باورها، احساسات و انگیزه هایشان هستند. آنان می توانند در سطوح عالی تر درک و هوشیاری، محتوای افکار و فرآیندهای تفکر خود را کنترل کنند و به نقش افکارشان پی ببرند و از اینکه می توانند خود را با انگیزه سازند، آگاه شوند (مک کوپز و پاپ، ۱۳۸۸).

نظریه خودتعیینی دسی و رایان تأثیر قاطعی بر پیشنهاد های پژوهشی در زمینه ارتقای انگیزش درونی دانش آموزان برای یادگیری داشته است و رابطه سالم و خشنود کننده میان دانش آموزان و معلم را تبیین کرده است. یک نظریه ضمنی در تعلیم

و تربیت این است که انگیزش درونی، تعاملی و میان فردی است و در ضرب المثل ها و فرهنگهای گوناگون بازتاب یافته است. بر مبنای آن هرگاه معلم انگیزش درونی نسبت به درس داشته باشد، می تواند این انگیزش را به دانش آموزان خود منتقل کند. شواهد تجربی این موضوع را تأیید می کنند (Cellar & Wade, 1998). بنابراین، اشتیاق معلمان به شور و شوق دانش آموزان تبدیل می شود و از معلم به دانش آموزان انتقال می یابد.

بهترین راه ایجاد انگیزش در یادگیرندگان نسبت به یادگیری بهبود شرایط یادگیری و افزایش سطح کیفیت روشهای آموزشی است. از این طریق یادگیرندگان در یادگیری به موفقیت بیشتر می رسند، و این کسب موفقیت علاقه و انگیزش آنها را نسبت به یادگیری مطالب تازه افزایش می دهد. از لحاظ پرورشی، انگیزش هم هدف است و هم وسیله. به عنوان هدف، ما از دانش آموزان و دانشجویان می خواهیم نسبت به موضوعهای مختلف علمی و اجتماعی علاقه کسب کنند (دارای انگیزه باشند). از این رو، تمام برنامه های درسی که برای آنها فعالیتهای مربوط به جنبه های عاطفی در نظر گرفته شده است دارای هدفهای انگیزشی هستند. به عنوان وسیله، انگیزش به صورت آمادگی روانی یک پیش نیاز یادگیری به حساب می آید و تأثیر آن بر یادگیری کاملاً آشکار است. اگر دانش آموزان و دانشجویان نسبت به درس بی علاقه باشند (دارای انگیزش سطح پایینی باشند)، به توضیحات معلم توجه نخواهند کرد، تکالیف خود را با جدیت انجام نخواهند داد، و بالاخره پیشرفت چندانی نصیب آنها نخواهد شد. اما اگر نسبت به درس علاقه مند باشند (دارای انگیزش سطح بالایی باشند)، هم به توضیحات معلم با دقت گوش خواهند داد، هم تکالیف درسی خود را با جدیت انجام خواهند داد، هم به دنبال کسب اطلاعات بیشتری در زمینه مطلب درسی خواهند رفت، و هم پیشرفت زیادی نصیب آنها خواهد شد (سیف، ۱۳۹۴).

معلمان می بینند که همه محصلان نسبت به ایشان یکسان واکنش نشان نمی دهند؛ میزان پیشرفت تحصیلی یکسان ندارند؛ گاهی حتی در محصلان پیشرفته، عقب ماندگی هایی به چشم می خورد؛ و... مطالعه مبحث انگیزش به معلم کمک می کند که عامل های مؤثر در رفتار و رغبت های محصلان را بشناسد، و بداند که چگونه می توان آنها را به یادگیری بهتر و بیشتر برانگیخت. در واقع، همه افراد بشر به مطالعه چند و چون این فرایند انگیزش (علیت رفتار) نیاز دارند. و این موضوع محوری روان شناسی است (شعاری نژاد، ۱۳۹۰). بنابراین، می توان گفت که انگیزه، در زندگی موجود زنده، جایگاه بسیار مهمی دارد و اولین عنصر تشکیل دهنده رفتار است (گنجی، ۱۳۸۸).

پیشینه تحقیق

جمالی و هاشمی (۱۳۹۸) دریافتند که معلمان باید همه تلاش خود را برای به حداقل رساندن احساس اضطراب و شکست و به حداکثر رساندن حس ابداع و خلاقیت و ایجاد مفهومی مثبت از خود به کار گیرند. انگیزش درونی، خود رهبری و انجام دادن کار برای خود کار را به حداکثر برسانند، از هدف ها و حقایقی که نیازمند تلاش، اما قابل دسترسی هستند، بهره بگیرند میل به پیشرفت را در دانش آموزانی که به آن نیاز دارند و یادگیری برای یادگیری را تشویق کنند.

یافته های پژوهش عریضی و همکاران (۱۳۸۶) نشان داد که اشتیاق معلمان با انگیزش درونی دانش آموزان و سرزندگی آنها بیش از دیگر رفتارهای معلم ارتباط دارد. به عبارت دیگر، معلمی که مطالب خویش را به سبک پویا و با اشتیاق عرضه می دارد، فضای کلاس را متحول می سازد و دانش آموزان وی از انگیزش درونی نسبت به مطالب درسی دادند و نیز انرژی بیشتری را در کلاس درس گزارش می کنند. حمایت از استقلال دانش آموزان، بعد از اشتیاق معلمان، بیشترین تأثیر را بر انگیزش درونی دانش آموزان دارد. متغیرهای دیگر مانند آگاهی نسبت به موضوع و نیز نحوه شفاف و واضح درس بر انگیزش درونی و سرزندگی دانش آموزان تأثیر دارند.

ابزار گردآوری اطلاعات و روش شناسی تحقیق

طرح تحقیق برنامه ای است که پژوهشگر برای رسیدن به هدف تحقیق، طبق آن برنامه و بر اساس اصول علمی، مرحله به مرحله پیش می رود تا از آن طریق پاسخ لازم برای پرسش های پژوهش بدست آمده و فرضیات پژوهش را مورد بررسی قرار دهد. پارادایم این تحقیق توصیفی-تحلیلی از نوع اثبات گرایی و رویکرد آن کمی می باشد که در مدت دو ماه با بهره گیری از منابع معتبر علمی و اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه صورت گرفت. چون در این تحقیق رابطه بین متغیرها بررسی می شود با توجه به هدف-ماهیت و موضوع پژوهش روش تحقیق همبستگی می باشد. تحقیقات همبستگی تغییرات یک یا چند عامل در اثر تغییرات یک یا چند عامل دیگر از طریق محاسبه ضریب همبستگی و پیش بینی متغیرهای وابسته از روی متغیر مستقل آنها مورد بررسی قرار می گیرد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه ی دانش آموزان و معلمان پایه ششم دبستان های پسرانه آموزش و پرورش شهر کرج می باشد که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تحصیل اشتغال دارند. تعداد جامعه آماری ۱۲۰۰ نفر می باشند که از این تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و برای افزایش ضریب دقت در تعمیم نتایج و رعایت جانب احتیاط در مورد پاسخ های مخدوش ۳۴۰ دانش آموز به عنوان نمونه انتخاب می شوند. به منظور انتخاب آزمودنی ها در پژوهش حاضر از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای استفاده شد. به این ترتیب که ابتدا از بین ۱۵ مدرسه در این شهرستان ۶ مدرسه و در هر مدرسه ۳ کلاس به طور تصادفی انتخاب شدند. سپس کلیه ی دانش آموزان انتخاب شده درآزمون مورد ارزیابی قرار گرفتند. در مورد معلمان به صورت سرشماری و همخوان با جامعه ی آماری انجام شد یعنی؛ تمامی جامعه ی معلمان (۵۸ نفر) به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه انگیزش درونی IMI استفاده شد. پرسشنامه استاندارد انگیزش درونی دارای ۱۵ سوال می باشد که توط دانشجویان پزشکی طراحی و تنظیم شده است و دارای ۴ مولفه ای (علاقه-لذت، تلاش- اهمیت، مهارت درک شده و تنش - فشار) می باشد و بر اساس طیف لیکرت (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) نمره گذاری شده است.

یافته های تحقیق

جدول ۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان

پاسخگویان	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
معلمان	۵۸	۱۶/۲	۱۶/۲
دانش آموزان	۳۰۰	۸۳/۸	۱۰۰/۰
کل	۳۵۸	۱۰۰	

همانطوری که اطلاعات جدول و نمودار ۱ نشان می دهد، ۱۶/۲ درصد پاسخگویان معلم و ۸۳/۸ درصد دانش آموز می باشند. فرضیه ۱: بین دیدگاه دانش آموزان و معلمان پایه ششم پسرانه شهر کرج در خصوص نقش رفتارهای معلم در انگیزش درونی دانش آموزان تفاوت معنی دار وجود دارد.

جدول ۲: نتایج آزمون خی دو مربوط به نقش اضطراب در پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان از دیدگاه دبیران و دانش آموزان

پاسخگویان	میزان	فراوانی	درصد	فراوانی	باقیمانده	آماره	درجه	سطح
		مشاهده شده		مورد انتظار		مجذور خی (خی دو)	آزادی	معناداری

۰/۰۰۱	۲	۱۶/۱۷۲	-۱۱/۳	۱۹/۳	۱۳/۸	۸	کم	دبیران
			۸/۷	۱۹/۳	۴۸/۳	۲۸	متوسط	
			۲/۷	۱۹/۳	۳۷/۹	۲۲	زیاد	
					۱۰۰/۰	۵۸	کل	
۰/۰۰۱	۲	۴۵/۵۰۰	-۵۷/۰	۱۰۰/۰	۱۴/۳	۴۳	کم	دانش آموزان
			۶۱/۰	۱۰۰/۰	۵۳/۷	۱۶۱	متوسط	
			-۴/۰	۱۰۰/۰	۳۲/۰	۹۶	زیاد	
					۱۰۰/۰	۳۰۰	کل	

همانطوری که نتایج جدول ۲ نشان می دهد، مقدار آماره ی دو مربوط به دیدگاه معلمان (۱۶/۱۷۲) در سطح $\alpha=0/01$ معنی دار است ($p<0/01$) لذا چنین استنباط می شود که بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوت معنادار وجود دارد، بر این اساس و با توجه به فراوانی های مشاهده شده و درصدهای مربوطه (کم ۱۳/۸٪ و متوسط ۴۸/۳٪ و زیاد ۳۷/۹٪) می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه معلمان، نقش رفتارهای معلم در انگیزش درونی دانش آموزان در حد متوسط تا زیاد است. از طرفی مقدار آماره ی خی دو مربوط به دیدگاه دانش آموزان (۴۵/۵۰۰) در سطح $\alpha=0/01$ معنادار است ($p<0/01$). لذا چنین استنباط می شود که بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوت معنی دار وجود دارد، بر این اساس و با توجه به فراوانی های مشاهده شده و درصدهای مربوطه (کم ۱۴/۳٪ و متوسط ۵۳/۷٪ و زیاد ۳۲/۰٪) می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه دانش آموزان، نقش رفتارهای معلم در انگیزش درونی آنان در حد متوسط است.

بحث و نتیجه گیری

دانش آموزانی که احساس کنند معلم آنها داوطلبانه آموزش می دهد، بیشتر از دانش آموزانی انگیزش درونی نسبت به درس پیدا می کنند تا اینکه احساس کنند، معلم برای دریافت پول تدریس می کند. به عبارت دیگر معلم الگویی است که متغیرهای روانشناختی از طریق وی در دانش آموزان درونی می گردد. معلمان می بینند که همه محصلان نسبت به ایشان یکسان واکنش نشان نمی دهند؛ میزان پیشرفت تحصیلی یکسان ندارند؛ گاهی حتی در محصلان پیشرفته، عقب ماندگی هایی به چشم می خورد. مطالعه مبحث انگیزش به معلم کمک می کند که عامل های مؤثر در رفتار و رغبت های محصلان را بشناسد، و بداند که چگونه می توان آنها را به یادگیری بهتر و بیشتر برانگیخت. در واقع، همه افراد بشر به مطالعه چند و چون این فرایند انگیزش (علیت رفتار) نیاز دارند. و این موضوع محوری روان شناسی است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه معلمان، نقش رفتارهای معلم در انگیزش درونی دانش آموزان در حد متوسط تا زیاد است. همچنین از دیدگاه دانش آموزان، نقش رفتارهای معلم در انگیزش درونی آنان در حد متوسط است.

منابع

جمالی، فاطمه و هاشمی، احمد، بررسی رابطه ی بین عملکرد معلمان و انگیزش درونی دانش آموزان متوسطه ی منطقه ی گله دار در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷، دومین همایش ملی تحول در برنامه درسی، ۱۳۹۸.

سیف، علی اکبر، ۱۳۹۴، روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزشی، چاپ هفتم، ویرایش هفتم، تهران، انتشارات دوران.
شعاری نژاد، علی اکبر، ۱۳۹۰، روانشناسی عمومی انسان برای انسانی برخوردار از طبیعت چندگانه! اما واحد!، چاپ اول، تهران، انتشارات اطلاعات.

شعاری نژاد، علی اکبر، ۱۳۹۴، روانشناسی تربیت و تدریس (آموزش-پرورش)، چاپ دوم، تهران، انتشارات اطلاعات.
صالحی، اکبر و یاراحمدی، مصطفی، تبیین تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه علامه طباطبائی با تأکید بر هدف ها و روش های تربیتی، فصلنامه علمی-تخصصی تربیت اسلامی، سال سوم، شماره ۷، ۱۳۸۷، ۲۴-۴۰.

عریضی، حمیدرضا، عابدی، احمد و تاجی، مریم، رابطه رفتارهای معلم با سرزندگی و انگیزش درونی دانش آموزان دبیرستانهای شهر اصفهان، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۲۳، سال ششم، ۱۳۸۶، ۱۳-۲۸.

گنجی، حمزه، ۱۳۸۸، روانشناسی عمومی، چاپ پنجاه دوم، ویرایش پنجم، تهران، نشر ساوالان.
مک کومبز، باربارا و پاپ، جیمز، ۱۳۸۸، پرورش انگیزه در دانش آموزان: توصیه هایی عملی برای معلمان، ترجمه ابراهیمی قوام، صغری، چاپ سوم، تهران، انتشارات رشد.

Baron, R. (1992). Psychology (2nd Ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

Cellar, D. f. & Wade, K. (1998). Effect of behavioral modeling on intrinsic motivation and scriptrelated recognition. Journal of applied psychology, 73. 181-192.

Combs, A. (1962). Motivation and the growth of self. In Perceiving, behaving, and becoming. Association for Supervision and Curriculum Development yearbook (pp. 83-98). Washington, DC: National and Education Association.

Cordova, D. L. & Lepper, M. R. (1996). Intrinsic motivation and the process of learning: Beneficial effects of contextualization, personalization, and choice. Journal of Educational psychology. 88, 715-730.

Patrick, B. C, Hisley, S. & Kempler, T. (2000). What,s Everybody so excited about. The Journal of Experimental education. 68 pp. 235-235.

Wild, T. C., Enzle, M. E. & Hawkins. W. L. (1992). Effects of perceived extrinsic versus intrinsic teacher motivation on student reactions to skill acquisition. Personality and Social psychology Bulletin. 18. 245-251.

How teachers' performance and behaviors affect the motivation and academic progress of Karaj students

Nyusha Heydari

Bachelor of Elementary Education, Farhangian
University

Abstract

The performance and behavior of teachers play an essential role in the motivation and academic progress of students. This article investigates how the behavior and performance of teachers affect the motivation and academic progress of students. Academic motivation, as one of the important factors in student progress, is influenced by factors such as encouraging behaviors, emotional support, and teachers' teaching methods. Teachers can increase students' internal and external motivation by using active and attractive teaching methods, providing a supportive environment and creating positive relationships with students. Active teaching methods, such as group projects, class discussions and the use of educational technologies, can increase the attractiveness of lessons for students and strengthen their motivation to participate more in learning activities. The conclusion of this article shows that teachers can help improve the motivation and academic progress of students by knowing and using appropriate strategies. Therefore, it is necessary to pay attention to the training and professional development of teachers in the fields of educational psychology and new teaching methods.

Keywords: Teacher, student, motivation, academic achievement.